

LES BIBLIOTEQUES PENITENCIÀRIES A CATALUNYA (2020-2022)

PRISON LIBRARIES IN CATALONIA (2020-2022)

LAS BIBLIOTECAS PENITENCIARIAS EN CATALUNYA (2020-2022)

Laia Castell Padilla

lcastellc@gencat.cat

Biblioteca del CP Dones de Barcelona

Montse Bosch

mboschco@gencat.cat

Biblioteca del CP Brians 1

Maria José Gallinad

mgallinad@gencat.cat

Biblioteca del CP Ponent

Lluís Ganduxé

llganduxec@gencat.cat

Biblioteca del CP Quatre Camins

Marta Sanuy

msanuyc@gencat.cat

Biblioteca del CP Brians 1

Grup de treball de la Comunitat de Pràctiques de les Biblioteques de Centres Penitenciaris del Centre D'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Rebut: 4/4/2024; Acceptat: 6/6/2024; Publicat: 30/9/2024

Com citar-ho:

Castell Padilla, Laia; Bosch, Montse; Gallinad, Maria José; Ganduxé, Lluís; Sanuy, Marta. «Les biblioteques penitenciàries a Catalunya (2020-2022)». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 8 (2023), e020. DOI: <https://doi.org/10.1344/ABLL.2023.8.020>

No es permet un ús comercial de l'obra original
ni la generació d'obres derivades.

Laia Castell Padilla, Montse Bosch, Maria José Gallinad, Lluís Ganduxé i Marta Sanuy, 2023

Resum

Es presenta una visió general de les biblioteques de presó a Catalunya durant el bienni 2020-2022. En ser el primer article que es publica a l'ANUARI, es mostra el funcionament general dels centres penitenciaris, que afecta l'organització de les biblioteques, i el context històric i legislatiu, que permet entendre com s'ha arribat a la situació actual; en concret, el punt d'inflexió amb la pandèmia de la covid, quan es va fer un salt qualitatiu en la gestió bibliotecària. Es detallen els aspectes més remarcables de la situació actual i les accions fetes durant el període esmentat. També es mencionen els articles de més rellevància sobre biblioteques penitenciaris. Finalment, s'apunta la direcció que hauria de seguir el servei bibliotecari de presons per cobrir les necessitats actuals.

Paraules clau: Biblioteques de centres penitenciaris, Biblioteques de presons, Biblioteques penitenciaris

Abstract

This article presents an overview of prison libraries in Catalonia between 2020 and 2022. As the first article to be published in the yearbook, it presents an outline of the general functioning of penitentiary centres and the ways in which it affects the organization of libraries, and also of the historical and legislative context that helps to explain how we have arrived at the current situation. Specifically, the COVID-19 pandemic represents a turning point, with a qualitative leap in library management. The article details the key features of the current situation and the actions taken during the period, and mentions the key articles published on prison libraries. Finally, it outlines the direction that prisoners' library services should take in order to meet current needs.

Keywords: Prison libraries; Prisoners' libraries; Penitentiary libraries

Resumen

Se presenta una visión general de las bibliotecas de prisión en Cataluña durante el bienio 2020-2022. Al ser el primer artículo que se publica en el ANUARI, se muestra el funcionamiento general de los centros penitenciarios, que afecta a la organización de las bibliotecas, y al contexto histórico y legislativo, que permite entender cómo se ha llegado a la situación actual; en concreto, el punto de inflexión con la pandemia de la covid, cuando se dio un salto cualitativo en la gestión bibliotecaria. Se detallan los aspectos más remarcables de la situación actual y las acciones realizadas durante el período mencionado. También se mencionan los artículos de mayor relevancia sobre bibliotecas penitenciarias. Por último, se apunta la dirección que debería seguir el servicio bibliotecario de prisiones para cubrir las necesidades actuales.

Palabras clave: Bibliotecas de centros penitenciarios, Bibliotecas de prisiones, Bibliotecas penitenciarias

1. Presentació

Les biblioteques de presó tenen com a model les biblioteques públiques, en tant que els usuaris potencials són ciutadans amb necessitats molt diverses i tenen un paper fonamental en l'accés a la informació i la cultura dins del centre penitenciari. De la mateixa manera que la biblioteca d'un poble o d'un barri dona servei als veïns, la biblioteca penitenciària atén les persones privades de llibertat que viuen al centre. Els usuaris de les biblioteques penitenciaris són persones que provenen de diferents països, de diferents edats i amb diferents nivells d'alfabetització.

Aquestes biblioteques, a diferència de les públiques, depenen d'una institució (el centre penitenciari) i es regeixen per les seves normatives. Així, el funcionament, els objectius i l'estructura del servei bibliotecari ha de coincidir amb els del sistema penitenciari. La biblioteca és un servei més del centre i, juntament amb la resta d'activitats, col·labora i dona suport a la rehabilitació i el tractament de les persones privades de llibertat.

A Catalunya hi ha nou biblioteques penitenciaris distribuïdes en els centres penitenciaris (CP) següents:

Nom del centre	Població	Persones internes
CP Brians 1	Sant Esteve Sesrovires	Homes adults preventius Dones penades
CP Brians 2	Sant Esteve Sesrovires	Homes adults penats
CP Dones de Barcelona	Barcelona	Dones preventives
CP Joves	La Roca del Vallès	Homes joves preventius i penats
CP Lledoners	Sant Joan de Vilatorrada	Homes adults penats
CP Mas Enric	El Catllar	Homes i dones adults penats i preventius
CP Ponent	Lleida	Homes i dones adults penats i preventius
CP Puig de les Basses	Figueres	Homes i dones adults preventius i penats
CP Quatre Camins	La Roca del Vallès	Homes penats

Com es pot veure a la taula, quant a gènere, els centres separen les persones seguint el sistema binari, tot i que també hi ha persones transsexuals i no binàries en tots els centres. Cal remarcar que en els centres fora de la província de Barcelona la quantitat de dones és molt menor a la dels homes. Pel que fa a edat, se separen els joves, homes de divuit a vint-i-un anys, en un centre específic. Aquesta separació no es fa amb les dones. Quant a classificació penitenciària, se separen les persones preventives, sense sentència

ferma, de les penades, que ja tenen condemna ferma. Això fa que la manera de treballar en un centre de persones preventives sigui molt diferent, perquè no es pot saber quant de temps seran al centre, ja que hi ha molts canvis i trasllats.

La dotació de personal bibliotecari és d'una persona a cada centre, a excepció de Quatre Camins i Brians 1, on n'hi ha dues.

Dins del Departament de Justícia, les biblioteques de presó depenen del [Servei de Rehabilitació](#), que té, entre d'altres, la funció d'organitzar, supervisar i avaluar els programes culturals, esportius i de lleure. Aquest servei s'encabeix dins de l'organigrama següent: Departament de Justícia, Drets i Memòria > Direcció General d'Afers Penitenciaris > Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat > Servei de Rehabilitació.

Dins de cada centre penitenciari les biblioteques depenen orgànicament de l'àrea de rehabilitació. El bibliotecari depèn directament de la sotsdirecció de tractament, que generalment delega la funció de supervisió en el coordinador d'equips multidisciplinaris o el cap de programes educatius i socials. El bibliotecari treballa de manera autònoma i és el responsable del servei i les activitats de la biblioteca, així com dels espais i de les persones internes que fan d'auxiliars. Totes les presons tenen una biblioteca central i sales de lectura als mòduls, excepte Dones, on només hi ha una biblioteca que fa les funcions de central i de sala de mòdul.

La biblioteca central és on hi ha el fons principal i té punts de lectura i ordinadors, i només està oberta quan hi ha el professional bibliotecari. Aquí els usuaris només hi accedeixen amb autorització. La biblioteca central la gestiona el personal bibliotecari amb la col·laboració d'interns seleccionats que fan les funcions d'auxiliar de biblioteca. Els usuaris poden gaudir del servei de préstec quan van a la central o demanant els títols que volen a través d'instància des dels mòduls. Hi ha servei d'accés a internet a les biblioteques de Dones, Quatre Camins, Brians 1 homes, Brians 2, Lledoners i Mas Enric.

Les sales de lectura obren en horari més ampli de dilluns a diumenge, en són responsables interns seleccionats i són d'accés lliure per als que viuen al mòdul. Aquestes sales tenen també fons bibliogràfic, punts de lectura i ordinadors sense accés a internet i servei de préstec. El fons que hi ha a les sales de lectura no s'inclou en el registre del de la biblioteca central.

Les biblioteques de centres penitenciaris no disposen de sistema automatitzat de gestió bibliotecària i, per tant, no hi ha dades d'ús dels serveis, però sí que tenim una visió general d'aquells que s'ofereixen. Els bibliotecaris sempre hem estès la nostra tasca més enllà de la biblioteca, col·laborant i participant en la resta d'activitats i serveis del centre. Acol·lim les persones quan ingressen, oferim informació a la comunitat, organitzem activitats culturals al centre, tenim cura dels nostres usuaris escoltant i acompanyant. Estem en contacte amb l'equip de tractament i també formem part de diferents grups i comissions.

Tot i així, sempre hem tingut una presència discreta; poca gent coneix la nostra feina, tant fora com dins del sistema penitenciari. Malgrat que havíem fet alguns intents de coordinar-nos entre els onze bibliotecaris de presó i inclús havíem col·laborat amb el món acadè-

mic, participant en l'elaboració de les directrius catalanes de l'any 2007 i col·laborant en articles especialitzats, no havíem tingut mai la comunicació ni la visibilització que tenim actualment. Durant les restriccions de la pandèmia causada per la covid els anys 2019 i 2020, vam ser les úniques biblioteques de Catalunya amb servei presencial. En aquella època, el Departament de Justícia va establir sistemes de comunicació telemàtics, per enviar informació als centres i conèixer com hi treballàvem i com aplicàvem els protocols. Així, les reunions telemàtiques van propiciar que al Departament coneguessin de primera mà la nostra feina. Les restriccions també ens van obligar a tots els professionals a fer reunions i trobades al centre per organitzar els diferents serveis i atendre les persones internes. Això també va ajudar que la figura del bibliotecari prengués en els centres un paper rellevant, ja que vam donar suport allà on calia.

És en aquest context que neix la [Comunitat de Pràctiques \(CoP\) de biblioteques de centres penitenciaris](#), creada el 2021. Les CoP formen part del Programa Compartim, de gestió del coneixement, que promou l'aprenentatge per l'intercanvi d'experiències i la compartició de bones pràctiques dins dels col·lectius professionals adscrits al Departament. Aquest programa s'inclou dins del catàleg d'accions formatives del [Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada](#). Participar en la CoP ens dona accés als recursos d'aquest centre: formació a mida, espai i tecnologia per fer reunions, organització d'una jornada anual, visibilitat dins de l'àmbit acadèmic, etc. Però el més interessant de tot és que la participació en la CoP està reconeguda dins de la nostra feina. Així, la coordinació entre nosaltres ja no depèn de la voluntat de cada bibliotecari, de si tenim temps o no, o de la voluntat dels responsables dels centres penitenciaris. Ara podem destinar temps dins l'horari laboral a planificar, escriure i fer reunions. Entre tots decidim anualment quin projecte farem i ens repartim els encàrrecs en reunions mensuals. Un exemple és aquest article, un dels productes del 2023.

2. Contextualització

2.1. Context històric

La humanització de les penes va introduir la lectura a presó en el nostre context occidental. Des del segle XVII se sap que s'oferia confort a les persones recloses amb lectura religiosa, tenia una finalitat moralitzant. Concebre la funció de la pena com a rehabilitadora i constatar que l'educació minimitza la reincidència va afavorir la creació de biblioteques penitenciaris. Com inclou Andreu Sulé en la seva tesi doctoral (Sulé, 2005), i afirmen Coyle i Vogel (Vogel, 2009), inicialment els encarregats del servei de biblioteca a la presó eren religiosos. També va ser així a la presó Model (Montero, 2014, p. 100, 120, 261).

Brenda Vogel, a la seva obra *The prison library* (2009), documenta amb molt detall l'evolució que hi va haver en aquest àmbit als Estats Units (EUA). L'educació és molt important per a la rehabilitació de la persona presa; es pensa que llegir hauria de suposar un canvi ètic i moral, i aquest és l'objectiu de les biblioteques penitenciaris. També documenta com als EUA l'any 1873 totes les presons americanes tenen biblioteques i un fons mitjà d'unes

1.400 obres per institució. El 1876 la New York Prison Association va publicar el seu catàleg i normes per a biblioteques penitenciàries, i l'any 1930 l'American Correctional Association va publicar un manual per a biblioteques penitenciàries. L'American Library Association (ALA) publica el 1932 *The Prison Library Handbook*, que concep la biblioteca penitenciària com a teràpia moral.

A Catalunya, com veiem a l'obra *101 anys de la Model*, tenim constància de la preocupació per dotar aquesta presó d'una biblioteca amb «llibres instructius i moralitzadors» des de la seva creació, i per això se cerquen aliances amb el Centre de Propietat Intel·lectual i l'Associació d'Editors de Catalunya. El 22 d'abril del 1906, s'inaugura la biblioteca de la presó Model dos anys després d'entrar en funcionament el centre penitenciari, com es pot veure en una carta que conté la invitació per a la inauguració.

Il·lustració 1. La biblioteca de la presó Model. Font: Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB3-117 Editorial López, 01/11/1906).

2.2. Context legislatiu i normatiu

Els centres penitenciaris es regeixen per la [Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària](#), que en l'article 13 del títol primer fa menció expressa de l'obligatorietat que els centres disposin de biblioteques i diu expressament que és un servei que s'ha de prestar junt amb d'altres com escola, infermeria, instal·lacions esportives, etc.

La mateixa llei, en els articles 57 i 58 del capítol 10 del títol segon, també parla del servei de biblioteca, que ha de disposar de llibres, revistes i diaris de lliure circulació, i esmenta també la possibilitat de fer servir els serveis de biblioteques externs com a suport.

Pel que fa a l'àmbit bibliotecari, quan es publica la primera llei sobre aquesta matèria, la [Llei 3/1981, de 22 d'abril, de biblioteques](#), no es menciona en cap moment les biblioteques de les presons.

L'única comunitat autònoma que va assumir, l'any 1984, les competències en matèria penitenciària és Catalunya. En fer-se'n càrrec, la Direcció General de Serveis Penitenciaris va tenir l'encert de contractar professionals bibliotecaris per tal de gestionar les biblioteques, la qual cosa ha suposat que, avui dia, els únics centres penitenciaris de l'Estat que tenen bibliotecaris són les biblioteques de les presons catalanes. Fins a aquell moment se n'ocupava un mestre. És per aquest motiu que els bibliotecaris, a l'inici, van dependre organitzativament del director docent de cada centre penitenciari i eren membres dels claustres.

Tres anys més tard, es promulga la [Llei 4/1993, de 18 de març, del Sistema Bibliotecari de Catalunya](#), que actualitza i amplia la llei anterior, del 1984. És amb la publicació d'aquesta llei que trobem la primera menció expressa a les biblioteques de presó, encara que molt breument (article 22.3): «Les biblioteques públiques, en coordinació amb els serveis d'assistència social de cada localitat, han de facilitar el servei de préstec als lectors impossibilitats de sortir de llur domicili i oferir serveis bibliotecaris als hospitals, les presons, les residències i els centres d'acolliment de la localitat respectiva». La llei les té en compte, però les manté fora del sistema i deixa a criteri de les biblioteques públiques el fet de prestar-hi suport.

El mateix any hi va haver els primers intents, per part de la Direcció General de Serveis Penitenciaris (DGSP), d'organitzar el servei bibliotecari. Fruit d'això es va elaborar un primer document, el Programa de Funcionament del Sistema Bibliotecari (1993), no publicat, amb les tasques més bàsiques de funcionament per cobrir les necessitats lectores i d'informació de la població interna.

En tot aquest temps, els bibliotecaris havien de treballar de forma totalment autònoma i aïllada de la resta de companys bibliotecaris dels altres centres. Els fons de les presons es nodrien amb donacions d'entitats i de particulars, ja que no disposaven de cap mena de pressupost, cosa que ocasionava que moltes vegades disposessin de fons repetits, en mal estat i obsolets. Els professionals que treballaven en aquell moment ja van detectar la necessitat de treballar conjuntament.

Posteriorment, es publica el [Reial decret 190/1996, de 9 de febrer, pel qual s'aprova el reglament penitenciari](#). En els articles 127 i 128 es parla de l'obligatorietat de l'existència d'una biblioteca als centres penitenciaris, i seguint la norma estatal s'estableix que el servei ha d'anar a càrrec d'un mestre i que ha de tenir en compte el fons en diferents idiomes, així com la necessitat de disposar, a més de llibres, de diaris i revistes, que es poden prestar lliurement als interns.

El juny del 1997 la DGSP elabora el Programa d'Organització i Gestió de les Biblioteques dels Centres Penitenciaris, que unifica els processos tècnics per a tots els centres i fa referència al marc legal existent en el moment, tant el penitenciari com el bibliotecari (que ja hem mencionat). A tot això, els bibliotecaris continuaven insistint en la necessitat de buscar eines per treballar conjuntament.

L'any 2002 s'elabora el Programa Marc de Biblioteques dels Centres Penitenciaris, en el qual es consideren les biblioteques de presó com una activitat i no com un servei.

L'any 2005 la publicació de la tesi *Les biblioteques de presó a Catalunya*, d'Andreu Sulé (2005), en visibilitza i alhora posa en relleu les mancances. Fruit d'aquest document, el Departament redacta l'any següent el Pla de biblioteques dels centres penitenciaris de Catalunya, que té com a objectiu establir les bases de les futures directrius de les biblioteques de presó catalanes.

El Col·legi de Bibliotecaris i el Departament de Justícia encarreguen a Andreu Sulé i Maite Comalat, professors de la Universitat de Barcelona i especialistes en la matèria, la publicació d'unes directrius que es materialitzen en les primeres [Directrius per a biblioteques de presó de Catalunya](#) (Comalat, 2007). Les directrius situen per primer cop la figura del professional bibliotecari als centres penitenciaris i permeten garantir el dret fonamental, recollit al Manifest de la UNESCO de la biblioteca pública, que és: «l'accés en condicions d'igualtat a tota persona i per tant també a les persones empresonades». A més, són el primer document normatiu fet a Catalunya per professionals al qual podem fer referència com a bibliotecaris de presó. S'hi menciona l'estructura organitzativa i la dependència administrativa, i parla per primer cop del finançament que haurien de tenir les biblioteques de presó, del personal amb el qual haurien d'estar dotades, com haurien de ser els espais i equipaments, com hauria de formar-se la col·lecció, els serveis que s'han d'oferir i les activitats de difusió i animació. També té un apartat per a les cooperacions que s'han d'establir i, per acabar, parla de la planificació i l'avaluació.

Simultàniament, la Generalitat elabora el [Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya](#), en el qual s'estructuren i organitzen els òrgans que conformen els diferents professionals que intervenen en l'execució penal. Els professionals de l'àmbit de tractament s'organitzen en equips multidisciplinaris (psicòlegs, educadors socials, juristes, treballadors socials, docents i monitors), però en cap moment apareix la figura del bibliotecari com a membre d'aquests equips.

El 25 de juny del 2009 el Departament de Justícia i el Departament de Cultura signen el primer acord de col·laboració, pel qual Cultura facilita un servei d'impressió de diaris en diverses llengües estrangeres, accés al mòdul de catalogació del Sistema de Gestió Bibliotecària (SGB) de les biblioteques públiques (en aquell moment, Millenium) i accés a la formació que organitza Cultura per al personal bibliotecari. El resum d'aquest acord i el vídeo de presentació es poden trobar en aquest [enllaç](#).

L'any 2009 es produeix un altre canvi organitzatiu. Els mestres i professors dels equips docents dels centres penitenciaris aconseguixen el traspàs a Educació, una reivindicació de feia molts anys. Aquest fet té repercussió en els bibliotecaris, que desapareixen dels equips docents i passen a dependre directament dels sotsdirectors de tractament dels centres penitenciaris, la qual cosa els fa més independents i els dota de capacitat pròpia, ja que no han de dependre dels programes educatius, sinó que poden treballar lliurement pels interessos de la biblioteca i per donar un millor servei als interns.

Passaran onze anys fins a tenir canvis importants. L'any 2020, les biblioteques penitenciaris s'inclouen dins la [licitació per al subministrament i transport de fons bibliogràfics](#),

Llibres i audiovisuals de les biblioteques i serveis dependents de Cultura. Això ens permet fer adquisicions trimestrals de llibres i fer un salt qualitatiu molt gran en la formació del fons.

Poc després, l'any 2021 es crea la CoP de biblioteques de centres penitenciaris, plataforma que, com ja hem explicat a la presentació, ens permet conèixer la realitat de les altres biblioteques d'aquests centres, establir-hi vincles i, sobretot, treballar conjuntament i generar coneixement.

3. Situació actual (2022)

La creació de la CoP ens ha permès adonar-nos de les greus mancances pel que fa a gestió i organització. Actualment, cada centre s'organitza de manera autònoma sense cap programari unificat. No hem aconseguit millorar la nostra gestió diària, ja que no tenim cap eina professional que ens permeti la circulació ni la catalogació del fons a la biblioteca, i aquestes tasques ocupen molt de temps.

Tenim accés al sistema Sierra, però ens trobem amb mancances que dificulten la gestió del fons: el catàleg està allotjat en un ordinador situat fora de la biblioteca, a les biblioteques on no hi ha internet no es pot consultar el catàleg d'accés públic en línia i no tenim habilitat el mòdul de circulació. El fet de no poder catalogar a la biblioteca redueix molt el temps que hi podem dedicar, ja que la major part de la nostra jornada laboral és a la biblioteca, i a això s'hi afegeix la manca d'espai als despatxos pel fet de tenir-hi els llibres pendents de catalogar. En no poder dur un control estricte del préstec, es perden llibres quan un usuari canvia de centre o de mòdul, i tampoc podem fer estadístiques per avaluar l'adequació del fons a les necessitats dels nostres usuaris.

A partir del 2020, disposem de pressupost per a adquisicions bibliogràfiques. Això ens ha permès una millora exponencial, tot i que trobem a faltar diaris i revistes, que és un fons molt necessari, tenint en compte que atenem molts usuaris que no són lectors habituals de llibres. També trobem a faltar la disponibilitat de llibres en llengües que no siguin el català o el castellà. Cada vegada més detectem la necessitat de disposar de fons en llengües estrangeres, ja que el gruix de població penitenciària estrangera representa el 50 %.

Així i tot, el punt clau on hem abocat els nostres esforços ha estat el de l'atenció a l'usuari. Els bibliotecaris de presó oferim un ventall ampli d'activitats (clubs de lectura, presentació de llibres, xerrades amb escriptors, **DigiTale**, concursos literaris, tallers d'escriptura, exposicions...), fem prescripció lectora, participem en les fires i activitats del centre i servim de suport als equips de tractaments i, per tant, a tots els professionals dels centres en la seva activitat rehabilitadora. Enfoquem la nostra activitat no només als interns, sinó que servim tota una comunitat integrada també per treballadors dels centres. En aquestes dues pàgines web es poden veure algunes de les activitats que organitzem: **Alfadigital**, on es publiquen les obres digitals que es creen a presons, i **Femení singular**, del CP Dones de Barcelona.

A més del nostre rol com a bibliotecaris, també participem en altres comunitats d'aprenentatge com la de Referents de Gènere i la de Responsabilitat Parental.

Quant a formació, aquesta prové de dues fonts reglades: una d'específica bibliotecària i una altra de relacionada amb el lloc de treball. Per una banda, la Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques del Departament de Cultura ofereix a cada professional dos cursos l'any específics per a bibliotecaris. Així mateix, el Departament de Cultura també dona la possibilitat que el col·lectiu de bibliotecaris proposi un professional per fer un curs a mida i per a tots en conjunt. Aquesta formació és fruit del conveni existent entre el Departament de Justícia i el de Cultura.

D'altra banda, el Departament de Justícia, a través del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, proposa el seu programa semestral de cursos per als diferents col·lectius professionals de la Secretaria de Mesures Penals. I dins de la CoP també disposem de formació i assessorament en aquells temes professionals que triem com a col·lectiu. També ofereixen tallers, a través de les entitats que col·laboren amb el Departament de Justícia, que són de temàtiques diverses aplicades a l'àmbit penitenciari. En general, però, no trobem una oferta gaire dirigida al nostre col·lectiu, i l'hem de cercar nosaltres.

4. Accions (2021-2022)

4.1. Accions com a col·lectiu

En el marc de la CoP vam crear tres grups de treball per entomar els tres projectes que ens vam marcar per a aquests dos anys (encara que la participació en la CoP és voluntària, hi col·laborem tots els bibliotecaris):

- a. Bases de dades de biblioteràpia. Elaboració d'una bibliografia amb finalitat terapèutica per donar suport als programes de tractament, basada en el concepte de *biblioteràpia*. Vam fer un buidatge de les matèries incloses en els programes de tractament i les vam relacionar amb novel·les. Ens va assessorar Laura Garcia, periodista i experta en biblioteràpia, i el resultat és un recull de llibres de ficció que ens parlen, de forma indirecta, de com afrontar o superar processos vitals. També hem creat una imatge gràfica per identificar els llibres. Queda pendent estudiar la millor manera de fer arribar aquest recull als professionals de tractament.
- b. Programa marc 2022. Vam elaborar el programa amb tres objectius: identificar les necessitats i establir els objectius del servei de biblioteques dels centres penitenciaris; promoure i unificar els processos tècnics de totes les biblioteques dels centres penitenciaris de Catalunya, i concretar els recursos (humans, econòmics, materials) bàsics per portar a terme el bon funcionament de les biblioteques. Al tancament d'aquest article (març del 2024), encara no s'ha publicat el programa perquè la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima l'està revisant i no l'hem pogut desplegar.
- c. I Jornada de Biblioteques de Centres Penitenciaris (8 de novembre del 2022), on vam presentar els dos projectes ja comentats i una taula rodona per reflexionar sobre la situació actual i els reptes de futur de les biblioteques penitenciàries.

4.2. Accions particulars

Destaquem aquí les accions i activitats del període 2020-2022 que s'han dut a terme en algunes de les biblioteques dels centres penitenciaris i que van ser novetats:

- a. *Gènere i presó: programa de perspectiva i equitat de gènere en l'àmbit penitenciari* (López, 2018). Programa de tractament als centres penitenciaris, en la redacció del qual va participar la bibliotecària Montse Pérez Rigol, del CP Brians 1, com a participant de la CoP de Referents de Gènere.
- b. «Contes per anar a dormir». L'objectiu del projecte, que també es fa a centres penitenciaris d'altres països, és mantenir vincles a través de la lectura i enfortir les relacions parentals. Consisteix a enregistrar el pare o la mare explicant un conte als fills i enviar-lo via WhatsApp. Se cerquen els contes triats per les famílies. El conte s'enregistra a la biblioteca, la gravació s'edita tot afegint-hi una capçalera personalitzada amb noms i elements gràfics a l'activitat DigiTale, i es fa l'enviament. És un projecte amb participació dels treballadors socials, que comproven que no hi hagi mesures de protecció que impedeixin al progenitor comunicar-se amb la seva família. Hi va participar la bibliotecària del CP Ponent, com a membre de la CoP de Responsabilitat Parental. Aquest projecte es va presentar a la [Jornada sobre Responsabilitat Parental en l'Àmbit Penitenciari](#) (25 de maig del 2022). [Vídeo de la presentació](#).
- c. «Donants de veu», projecte cultural liderat per la Universitat Oberta de Catalunya, iniciat l'any 2021, l'objectiu del qual és generar audiolectures de les obres clàssiques i patrimonials de la literatura catalana i publicar-les en espais web i plataformes obertes. S'hi ha participat des de la biblioteca del CP Ponent amb la lectura dramatitzada de *La fi de Serrallonga*, disponible en aquest [enllaç](#).
- d. «[Red LEEN, lecturas en el encierro](#)». És un projecte sorgit de la Red Iberoamericana de Bibliotecas e Iniciativas de Fomento Lector en Cárceles, que vol difondre bones pràctiques a les biblioteques penitenciaris. Participem en la xarxa i enviem les activitats que considerem destacables.

5. Estudis i recerca, difusió, publicacions

La contribució principal en el nostre entorn és la tesi doctoral d'Andreu Sulé i les Directrius de biblioteques de presons elaborades per aquest mateix autor i Maite Comalat. Les Directrius han esdevingut la guia per als nostres serveis bibliotecaris actuals.

L'article de revisió de Hussain (2022) inclou els estudis de les dues darreres dècades sobre la matèria i és una bona eina per copsar la direcció de la recerca actual en el nostre àmbit.

Sulé, Krolak (2019) i Garner (2021) lideren la investigació més recent en la matèria, i sembla que la direcció és la centralitat dels nostres usuaris, i com prenen rellevància i esdevenen l'eix de les accions que duem a terme. En aquest sentit, cal destacar la publicació de la UNESCO *How prison libraries support rehabilitation efforts* (UIL, 2020) on es dona importàn-

cia a l'aportació d'humanitat del bibliotecari com a referent professional no equiparable a cap altre professional de la institució.

6. Tendències

Des que fem les trobades de la CoP, hem conegut més de prop la feina dels companys i les peculiaritats de cada centre, i hem contrastat maneres de treballar. Això també ens ha permès posar sobre la taula les greus mancances del nostre dia a dia i establir quines prioritats tenim com a col·lectiu. Sabem on som i on ens agradaria arribar. Encara que hi ha moltes coses per canviar, considerem que aquests punts són clau per a nosaltres:

- a. Creació d'una xarxa de biblioteques de presons integrada o connectada amb el Sistema de Lectura Pública de Catalunya. El fet de treballar en xarxa permetria establir uns protocols unificats d'actuació per a totes les biblioteques dels centres penitenciaris catalans i optimitzar, d'aquesta manera, els nostres fons i els recursos. Però, tot i així, necessitem el suport dels Serveis de Biblioteques de la Generalitat i la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona. És veritat que no som serveis oberts al públic, però el nostre model són les biblioteques públiques i així ho marquen les directrius internacionals.
- b. Adquisició de maquinari corporatiu a les biblioteques. Els ordinadors que tenim ara són donacions, recuperats d'altres espais i, per tant, no tenen manteniment ni suport de professionals especialitzats.
- c. Disponibilitat de programari per gestionar la biblioteca que permeti la catalogació, el control de la circulació, elaboració d'estadístiques i informes, etc.
- d. Adquisició de fons en llengües estrangeres.
- e. Oferta de formació en les mateixes condicions que la resta de companys de professió.

Esperem que tota la feina que fem de visibilització ens reporti beneficis per a la nostra feina diària.

7. Bibliografia

(tots els vincles han estat revisats el 9/06/2024)

AlfaDigital: TIC i presó (2011-). [Barcelona]: Projecte AlfaDigital. <<https://espaitic.wordpress.com/>>.

Burgos Oliván, Lola; Sulé Duesa, Andreu (2003). "La biblioteca del Centre Penitenciar de Joves de Barcelona". *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 33 (gener-abril), p. 29-50. <<https://raco.cat/index.php/Item/article/view/22587>>.

Catalunya (1981). "Llei 3/1981, de 22 d'abril, de biblioteques". *DOGC*, núm. 123 (29 abril). <<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=3217>>.

- Catalunya (1993). "Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya". *DOGC*, núm. 1.727 (29 març). <<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=86277>>.
- Catalunya (2006). "Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya". *DOGC*, núm. 4.714 (7 setembre). <<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=460252>>.
- Comalat Navarra, Maite; Sulé Duesa, Andreu (2007). *Directrius per a biblioteques de presó de Catalunya*. Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. 62 p. <<https://cobdc.org/wp-content/uploads/presons.pdf>>.
- Consell d'Europa (2010). *Regles penitenciàries europees*. Barcelona: CEJFE. 43 p. <http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/sc_5_024_10_cat.pdf>.
- Espanya (1979). "Ley orgánica 1/1979, de 26 de septiembre, general penitenciaria". *BOE*, nº 239 (25 octubre). <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1979-23708>>.
- Espanya (1996). "Real decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento penitenciario". *BOE*, nº 40 (15 febrero). <<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-3307>>.
- Femení singular: acció cultural al CP Dones* (2024). Barcelona: Centre de Formació d'Adults Concepció Arenal. <<https://femenisingular.cat/fs/>>.
- Franganillo, Jorge; Burgos Oliván, Lola (2007). "Blocs a la biblioteca penitenciària: un taller de dinamització cultural". *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 45 (gener-abril), p. 87-104. <<https://raco.cat/index.php/Item/article/view/72724>>.
- Garner, Jane (2022). "Fifty years of prison library scholarly publishing: a literature analysis". *The library quarterly: information, community, policy*, vol. 92, no. 3 (July), p. 241-258. <<https://doi.org/10.1086/719912>>
- Garner, Jane (ed.) (2021). "Exploring the roles and practices of libraries in prisons: international perspectives". *Advances in librarianship*, vol. 49, 334 p. <<https://doi.org/10.1108/S0065-2830202149>>
- Hussain, Syed Tauseef [et al.] (2022). "Examining the status of prison libraries around the world: a literature review". *IFLA journal*, vol. 49, issue 1 (March), p. 180-200. <<https://doi.org/10.1177/03400352221078032>>.
- Krolak, Lisa (2019). *Books beyond bars: the transformative power of prison libraries*. Hamburg: Unesco Institute for Lifelong Learning. 50 p. <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000369835>>.
- López Payán, Samuel (coord.) (2018). *Gènere i presó: programa de perspectiva i equitat de gènere en l'àmbit penitenciari*. [Barcelona]: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. 243 p.
- Montero Pich, Òscar (2014). *Normativització a la presó Model de Barcelona abans de 1936*. Dir., Annette Mülberger Rogele. 299 p. Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/283889/omp1de1.pdf?sequence=1>>.

Nacions Unides. Assemblea General (2015). "Regles mínimes per al tractament dels reclusos". En: *Codi bàsic de legislació penitenciària*. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, p. 299-318. <https://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/doc_89436548_1.pdf>.

Sulé Duesa, Andreu (2001). "Directrius de biblioteques de presons: un estudi comparatiu". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 7 (desembre). <<https://bid.ub.edu/07sule.htm>>.

Sulé Duesa, Andreu (2005). *Les biblioteques de presó a Catalunya*. Dir., Ernest Abadal. 354 p. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/2901>>.

Sulé Duesa, Andreu; Comalat Navarra, Maite (2008). "Biblioteques de presó i biblioteques públiques: experiències exitoses d'una col·laboració ineludible". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 21 (desembre). <<https://bid.ub.edu/21/sule.htm>>.

Unesco Institute for Lifelong Learning (2020). *How prison libraries support rehabilitation efforts*. [Hamburg]: Unesco Institute for Lifelong Learning. 4 p. <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373367?posInSet=1&queryId=2100c586-86ab-4fbe-bdc4-b21116b532b5>>.

Vogel, Brenda (2009). *The prison library primer: a program for the twenty-first century*. Lanham: Scarecrow Press, XXIV, 272 p.

Editors
Lluís Agustí
Maite Comalat

ANUARI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2023